

УДК 343.24.001.11

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v105.2025.31>*А. С. Хильченко (Макаренко)*

ЗМІСТ ТА СКЛАДОВІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ЯК ПРИНЦИПУ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

Постановка проблеми. Для досягнення законодавчо визначеної мети покарання/інших заходів кримінально-правового впливу, підвищення ефективності протидії кримінальним правопорушенням у суддівській діяльності є необхідним точне дотримання конкретних принципів. Реалії сьогоденних викликів зумовлюють необхідність переосмислення принципів та правил кримінального правозастосування. Звідси визначення системи принципів призначення покарання, розкриття їхнього актуального змісту є завжди актуальним.

Конституційний Суд України у Рішенні від 12 жовтня 2022 року No 8-р(І)/2022 КСУ наголосив на тому, що «законодавче унормування порядку притягнення особи до юридичної відповідальності обов'язково має ґрунтуватися на конституційному принципі індивідуалізації юридичної відповідальності» (абзац чотирнадцятий підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини) [1]. Відповідно до ст. ст. 50 і 65 КК особі, яка вчинила злочин, має бути призначено покарання необхідне й достатнє для її виправлення і попередження нових злочинів. Виходячи з указаної мети й принципів справедливості, співмірності та індивідуалізації, покарання повинно бути адекватним характеру вчинених дій, їх небезпечності та даним про особу винного [2].

Проблематика принципу індивідуалізації, конкретизація його змісту, співвідношення із суміжними категоріями (правила/критерії/вказівки щодо призначення покарання, методи кримінально-правової політики) є однією із дискусійних тем у доктрині кримінального права та викликає не завжди однозначне тлумачення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активна наукова розробка принципів призначення покарання, як і у цілому принципів кримінального права (Р.Ш. Бабанли, В.М. Бережнюк, О.П. Горох, О.В. Євдокимова, Т.І. Іванюк, Ф.І. Іскендеров, Є.Ю. Полянський, Ю.А. Пономаренко, Т.В. Сахарук, О.В. Степаненко, Л.Ю. Тімофеева, В.О. Туляков та інші), стала традиційною. Проте, визначальною рисою є те, що зміст принципу індивідуалізації покарання зводиться чи то навіть ототожнюється зі змістом певних загальних засад призначення покарання, передбачених ст. 65 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Крім цього, характерним стало зменшення цінності індивідуалізації як принципу призначення покарання, заміною принципом пропорційності та намагання чітко вивчити «життєздатність» конкретного принципу призначення покарання без врахування взаємозв'язку з іншими принципами.

Метою цього дослідження є сформування нового бачення змісту принципу індивідуалізації як принципу призначення покарання, виділення його константних

та формування актуальних варіабельних критеріїв. Основою наукового пізнання індивідуалізації як принципу призначення покарання у цій статті є, зокрема, методологія темпорального аналізу.

Виклад основного матеріалу. Принципи призначення покарання – це основні керівні ідеї, які визначають усю діяльність суду із застосування покарання. Кажучи про принципи призначення покарання, на нашу думку, необхідно вести мову про принцип законності, справедливості, пропорційності та індивідуалізації покарання. Це ті основні принципи, які є керівними ідеями у суддівській діяльності та які зумовлюють зміст правил призначення покарання, побудову системи покарань та формування кримінально-правових санкцій. КК України не містить прямої вказівки на застосування конкретних принципів, не розкриває їхнього змісту, але робити про них висновки є можливим, виходячи із тлумачення загальних засад та інших правил призначення покарання.

Кримінально-правовий аналіз покарання та його призначення дає змогу розробки теоретико-методологічних засад застосування покарання. Такі засади (основи) повинні стати парадигмою призначення покарання та інших заходів кримінально-правового впливу. Видається, структурними елементами такої парадигми у першу чергу є принципи та критерії призначення покарання. Критерії призначення покарання вимагають значної доктринальної розробки та практичної апробації. Вони не є самими нормативними правилами призначення покарання, а є конкретною «розшифровкою» змісту таких правил. Принципи призначення покарання – це динамічне явище, тому освітлення актуального бачення змісту того або іншого принципу є раціональним та значимим для практики кримінального правозастосування.

Усталеним стало визначення індивідуалізації покарання як конкретизації судом виду і розміру міри державного примусу, який призначається особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, в залежності від особливостей даного правопорушення і його суб'єкту. А зміст цього принципу зводиться до врахування вимог, закріплених у п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України. Але принцип індивідуалізації покарання закріплений у ряді норм КК. Так, індивідуалізацію покарання передбачають норми про відповідальність і покарання співучасників у вчиненні кримінального правопорушення (ст. ст. 29, 30 КК, ч. 5 ст. 68 КК). Для індивідуалізації важливим являється з'ясування питання про стадію вчинення кримінального правопорушення (ст. ст. 16, 68 КК). Інститут обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання (ст. 66 та 67 КК), також являються засобом індивідуалізації покарання. Велике значення для індивідуалізації покарання має конструкція санкцій норм Особливої частини КК як альтернативних та відносно – визначених. З'ясування принципу індивідуалізації покарання прямо ув'язане з існуванням суддівського розсуду у праві. Нами у кандидатському дослідженні [3] було розроблене поняття суддівського розсуду, його підстав та причин існування. При цьому, неодноразово ці висновки були прийняті судовою практикою та наведені у відповідних рішеннях [4].

Індивідуалізація покарання – це принцип інституту призначення покарання, відповідно до якого суд, на основі оцінки ряду загальних і спеціальних крите-

ріїв, зазначених у законі, визначає особі, яка вчинила злочин, справедливу міру покарання, спрямовану на досягнення цілей виправлення засудженого і приватної превенції, а також сприяє досягненню інших цілей, поставлених перед покаранням [5, с. 127]. На нашу думку, при визначенні правової природи індивідуалізації покарання необхідно керуватися плюралістичним методом та розуміти, що індивідуалізація є багатоаспектним явищем: це не суто індивідуалістичний підхід до обрання міри покарання, це є метод кримінально-правової політики, на якому базується побудова кримінально-правових санкцій, це керівна ідея (принцип), що пронизує кримінальний закон та практику його застосування. У методології та методиці визначення покарання це є базисом, на якому формуються конкретні правила (норми) та критерії призначення покарання. Безсумнівно, повне вивчення поняття принципу індивідуалізації покарання є неможливим без розкриття співвідношення з іншими основними принципами призначення покарання, вірніше, без визнання факту їхнього (принципів) тісного взаємозв'язку та взаємовпливу.

Так, принцип індивідуалізації покарання забезпечується через врахування критеріїв пропорційного та справедливого покарання. Справедливе покарання базується на врахуванні принципу гуманізму у пенологічній практиці та побудові кримінально-правових санкцій на засадах індивідуалізації. Зміст принципу пропорційності на правозастосовному рівні кримінального права розкривається через врахування таких вимог: необхідності покарання, його достатності, мети покарання чи іншого заходу кримінально-правового впливу. З одного боку, взаємна реалізація принципів (законного, пропорційного та справедливого покарання) на етапі індивідуалізації покарання передбачає застосування такої міри кримінально-правового впливу, яке є співмірною тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та особі діяча, а також з врахуванням системи покарань і констrukції санкцій кримінального закону. А з іншого, ці принципи повинні сприяти досягненню цілей покарання чи цілей іншого заходу кримінально-правового впливу. Всі чотири принципи інституту призначення покарання – законності, індивідуалізації, справедливості та пропорційності – є самостійними, але перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємовпливі. Це є проявом такої властивості кримінального закону та кримінального права як системність.

Розробники проекту нового КК України пропонують нормативно закріпити принципи кримінального права, передбачивши наступні: законності, юридичної визначеності, рівності, пропорційності, індивідуальності, гуманізму, однократності застосування кримінально-правових засобів та принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань. Пропорційність визначається, у тому числі, через позицію, що кримінально-правові засоби встановлюються відповідно до ступеня тяжкості кримінального правопорушення та застосовуються з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення й особи винного [6]. Звідси принципи пропорційності та індивідуалізації покарання ототожнюються.

Ми розмежовуємо принцип пропорційності та індивідуалізації покарання. Вони тісно взаємопов'язані, але їхній зміст не зовсім ідентичний. Принцип пропорційності є вихідним від принципу індивідуалізації. Детальний зміст принципу пропорційності та його співвідношення з принципом індивідуалізації покарання нами

наведено у попередніх статтях [7]. Додаємо тільки, що ці два принципи у методології призначення покарання реалізуються за допомогою різних інструментів. Підтвердження самостійності цих принципів проявляється і в судовій практиці [8]. Зменшення цінності індивідуалізації покарання саме як принципу є необґрунтованим та дисонує з результатами багаторічної судової практики, у тому числі і Європейського суду з прав людини [до прикладу, справа «Murray v. the Netherlands» 26.04.2016].

Як нами було зазначено, необхідним є вивчення принципу індивідуалізації призначення покарання, як і будь-якого іншого принципу, не лише у статичному, але і в динамічному аспекті. Статична компонента – це є константа змісту принципу індивідуалізації, досліджена, вивчена та апробована на практиці. Це є проявом перманентності у всій теоретико-методологічній парадигмі призначення покарання. З метою унормування правозастосовної практики видається доцільним сформування чітких критеріїв врахування принципу індивідуалізації. Такі критерії можуть і повинні бути розроблені крізь призму засад (правил) призначення покарання як більш конкретні вказівки/ «інструкції» щодо того що потрібно розуміти під конкретним положенням закону. Крім цього, такі критерії, що можуть бути стандартизовані, є доцільним закріпити у самому кримінальному законі. Є вчені, які розуміння критеріїв індивідуалізації покарання зводять до врахування положень, закріплених у п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України [9]. Ми вважаємо, що критеріями індивідуалізації призначення покарання повинні бути конкретніші та ширші обставини, багато з яких вироблені казуїстично.

Так, судова практика напружувала значну базу, яка дає змогу простежити особливості врахування принципу індивідуалізації покарання в динамічному аспекті. Наприклад, постанова ВС від 30 жовтня 2018 року у справі № 559/1037/16-к, провадження № 51-3612км18 щодо особливостей врахування обставин, що пом'якшують покарання [2], постанова ВС від 20 листопада 2018 року, справа № 234/10174/16-к щодо тривалої неправомірної поведінки потерпілого [10], постанова ВС від 20 червня 2018 року у справі № 566/606/15-к, (провадження № 51-1272зпв18) про визнання як обставини, що обтяжує покарання «настання тяжких наслідків» [11], постанова ККС ВС від 24.01.2024 у справі № 346/1286/23 (провадження № 51-6449км23) щодо вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій [12], постанова ККС ВС від 27.04.2023 у справі № 725/2953/22 щодо вчинення крадіжки в умовах воєнного стану в населеному пункті, в якому фактично не велися активні бойові дії як обставини, яка обтяжує покарання (ст. 67 КК) [13], ККС ВС від 29 січня 2024 року у справі № 183/184/23 щодо критеріїв караності колабораційної діяльності, яка полягала в обійманні посади, що передбачає впровадження стандартів освіти держави-агресора в закладах освіти у період воєнного стану [14] та інші. Розберемо більш детально ці правові позиції та обґрунтуємо власне бачення компонентів індивідуалізації як принципу призначення покарання.

Тяжкість злочину як критерій, який має враховуватися під час призначення покарання, має первинне значення для обрання конкретного виду та розміру покарання за вчинений злочин. Саме ознака тяжкості злочину є об'єктивною детер-

мінантою, яка повинна акумулювати в собі всі негативні наслідки, що настали через порушення кримінально-правової заборони; вона відображає ступінь суспільної небезпечності діяння та саме вона є базовою основою для визначення покарання, яке належить призначити особі для досягнення умовної співрозмірності між злочином та покаранням [15, с. 114]. Ми обґрунтували свого часу необхідність доповнення КК статтею 65-1 «Критерії оцінки ступеня тяжкості вчиненого злочину» такого змісту: «При призначенні покарання суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, виходячи з: 1) класифікації злочинів, закріпленої у статті 12 цього Кодексу; 2) особливостей конкретного злочину та обставин його вчинення: форма вини, час, місце, спосіб, стадія вчинення, кількість епізодів злочинної діяльності, роль кожного зі співучасників, якщо злочин вчинено групою осіб, поширеність злочину; 3) наявності, характеру і ступеня тяжкості наслідків, що спричинені потерпілому, державі та третім особам у результаті вчинення злочину; 4) характеру відносин винної особи з потерпілим» [2, с. 125]. Таку позицію, з урахуванням динамізму кримінального права та розумінням кримінального закону як формально-логічної системи, можна екстраполювати і на розробку сталих та варіабельних критеріїв індивідуалізації як принципу призначення покарання. Ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, у значенні ст. 414 КПК, означає з'ясуванням судом, насамперед, питання про те, до злочинів якої категорії тяжкості відносить закон (ст. 12 КК) вчинене у конкретному випадку злочинне діяння. Беручи до уваги те, що у ст. 12 КК дається лише видова характеристика ступеня тяжкості злочину, що знаходить своє відображення у санкції статті, встановленій за злочин цього виду, суд при призначенні покарання на основі всебічного, повного та неупередженого врахування обставин кримінального провадження в їх сукупності визначає тяжкість конкретного кримінального правопорушення, враховуючи його характер, цінність суспільних відносин, на які вчинено посягання, тяжкість наслідків, спосіб посягання, форму і ступінь вини, мотивацію кримінального правопорушення, наявність або відсутність кваліфікуючих ознак тощо [2].

У рішенні від 29 січня 2024 року у справі № 183/184/23 (щодо критеріїв караності колабораційної діяльності) Верховний Суд вказав, що поза належною увагою апеляційного суду залишилося те, що засуджена вчинила злочин проти основ національної безпеки України, що становить значну суспільну небезпеку, а також вчиняла дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора в закладах освіти в період воєнного стану. Тому призначене їй основне покарання у виді арешту не відповідає загальним засадам призначення покарання, принципам законності, справедливості, обґрунтованості й індивідуалізації покарання та не сприятиме виправленню засудженої і запобіганню вчиненню нових правопорушень. Така правова позиція дає змогу вести мову про такий критерій врахування принципу індивідуалізації як поширеність кримінального правопорушення, його вид та значна суспільна небезпека, зокрема, у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України. Такий критерій входить до поняття «ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення».

Запровадження в Україні інституту досудової пробації є необхідною умовою належного застосування в кримінальному судочинстві принципу індивідуаліза-

ції покарання під час його призначення. Інститут досудової доповіді є позитивною новелою, спрямованою на професійне інформування суду про особу обвинуваченого задля призначення йому більш справедливому й ефективному покарання [16, с. 67]. На нашу думку, при призначенні покарання характеристика особи винного у цілому може бути врахована, виходячи з: віку, стану фізичного та психічного здоров'я; поведінки до вчинення кримінального правопорушення, способу життя, характеристики за місцем роботи чи навчання, статусного положення винного у суспільстві; наявності не знятих чи не погашених судимостей, адміністративних стягнень; наявності на утриманні дітей та осіб похилого віку; матеріального стану винної особи; мотивів та мети вчинення кримінального правопорушення.

Основною, а може і єдиною метою Кримінального кодексу має стати правове забезпечення охорони прав і свобод потерпілого від злочину [17, с. 350]. Хоча КК України не містить прямої вказівки на необхідність призначення саме справедливого покарання, однак такий висновок витікає із кримінально-правового змісту покарання та його мети, загальних засад та спеціальних правил призначення покарання, форм диференціації кримінальної відповідальності та видів індивідуалізації покарання. Обов'язково, справедливість призначення покарання повинна визначатися з точки зору врахування інтересів усіх суб'єктів кримінально-правових відносин (особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, держави, потерпілого, третіх осіб) і, таким чином, бути врахованою серед принципів призначення покарання [18; 19]. Тому ми вважаємо, що у п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України поряд із вказівкою на врахування особи винного потрібно передбачити обов'язкове врахування особи потерпілого як ще одного із критеріїв призначення покарання. Критеріями врахування потерпілої особи можуть бути: особливості поведінки до та в момент вчинення кримінального правопорушення; спосіб життя потерпілого, його матеріальний стан. Особливої значимості у технологіях призначення покарання Верховний Суд відводить саме поведінці потерпілої особи до моменту вчинення кримінального правопорушення. Так, тривала протиправна поведінка потерпілого стосовно винної особи при вчиненні насильницького злочину має бути врахована при призначенні покарання (ВС/ККС № 234/10174/16-к від 20.11.2018). У цьому рішенні ККС ВС зазначив, що строк покарання суд першої інстанції призначив без врахування даних про особу засудженої, а також без врахування конкретних обставин, які стали причиною вчинення нею кримінального правопорушення, а саме те, що потерпілий постійно застосовував до неї насильство протягом тривалого часу, бив її, що підтверджується доказами по справі, зокрема, вироком суду, згідно якого потерпілий засуджений був за спричинення засудженим тілесних ушкоджень середньої тяжкості та відбував покарання у виді позбавлення волі реально.

Виходячи з наведеного, саме динамізм принципу індивідуалізації покарання повинен проявитися у розробці та апробації додаткових критеріїв, що відповідає концепту кримінально-правової політики на певний час. Це є проявом темпоральності у теоретико-методологічній парадигмі призначення покарання. І ця темпоральність повинна проявлятися у розробці варіабельних критеріїв. Тому такими, нині, можуть бути визнані поширеність кримінального правопорушення,

його вид та значна суспільна небезпека, зокрема, у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України; врахування судом досудової доповіді служби пробації; позиції потерпілого та у цілому особи потерпілого. Статична компонента (константа) індивідуалізації саме як принципу призначення покарання проявляється у врахуванні критеріїв пропорційного покарання (необхідності та достатності). Мета покарання як складова принципу пропорційності, зміст якого нами був розроблений, відноситься до динамічної компоненти.

Розробка критеріїв індивідуалізації як принципу призначення покарання не вичерпується обставинами, що входять до понять «ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення», «особа винного», «особа потерпілого». Як ми писали вище, принцип індивідуалізації покарання закріплений у ряді норм КК. Тому перспективним та таким, що потребує окремого дослідження, є вивчення актуальних критеріїв індивідуалізації крізь призму норм: про відповідальність і покарання співучасників у вчиненні кримінального правопорушення та про стадію вчинення кримінального правопорушення, інституту обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання. Зокрема, щодо останнього, актуальним є вивчення врахування такої обставини, як вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій. Ця обставина не має жодного відношення до поняття «вчинення злочину в умовах воєнного стану», що є кваліфікуючою ознакою кримінальних правопорушень (Постанова ККС ВС від 24.01.2024 у справі № 346/1286/23, провадження № 51-6449км23 [12]; може бути врахована судом лише в аспекті індивідуалізації кримінальної відповідальності (Постанова ОП ККС ВС від 15.01.2024 у справі № 722/594/22, провадження № 51-3186км22 [20]); вчинення крадіжки в умовах воєнного стану в населеному пункті, в якому фактично не велися активні бойові дії, є обставиною, яка обтяжує покарання (ст. 67 КК) (Постанова ККС ВС від 27.04.2023 у справі № 725/2953/22 [13]). Види індивідуалізації покарання закріплені і в інституту звільнення від покарання. Наскрізною проблемою у методології призначення покарання є врахування гендерних аспектів, що безпосередньо є відображенням особливостей впливу принципу індивідуалізації щодо конкретної міри кримінально-правового впливу.

Висновки. При визначенні правової природи індивідуалізації покарання необхідно керуватися плюралістичним методом та розуміти, що індивідуалізація є багатоаспектним явищем. Зміст принципу індивідуалізації, як і принципу справедливості та пропорційності, повинен розглядатися як у статичному, так і динамічному аспектах. Спостерігається тісна взаємодія та взаємовплив основних принципів призначення покарання (індивідуалізації, пропорційності, справедливості, законності). Будучи основними принципами, вони спрацьовують не самі по собі, а лише у тісному взаємозв'язку одне з одним. При цьому, будучи елементами теоретико-правової парадигми призначення покарання, чітке дотримання одного з принципів є запорукою виконання всіх інших. Принцип пропорційності призначення кримінально-правової міри необхідно віднести до самостійного принципу кримінального правозастосування. Принцип індивідуалізації покарання забезпечується через врахування критеріїв пропорційного та справедливого покарання. Дина-

мізм принципу індивідуалізації покарання (варіабельність) повинен проявитися у розробці та апробації додаткових критеріїв, що відповідатиме концепту кримінально-правової політики на певний час. До таких критеріїв нині можна віднести поширеність кримінального правопорушення, його вид та значна суспільна небезпека, зокрема, у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України; врахування судом досудової доповіді служби пробації; позиції потерпілого та у цілому особи потерпілого. Статична компонента (константа) індивідуалізації саме як принципу призначення покарання проявляється у врахуванні критеріїв пропорційного покарання (необхідності та достатності). Саме розуміння компонентів індивідуалізації як принципу призначення покарання досягається крізь призму перманентності та темпоральності у кримінально-правовому регулюванні.

Література

1. Рішення Конституційного Суду України (Перший сенат) у справі за конституційною скаргою Унуковича Романа Андрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення абзацу другого частини першої статті 204³ Кодексу України про адміністративні правопорушення. Справа № 3-144/2021(315/21). 12 жовтня 2022 року № 8-р(І)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-22#Text> (дата звернення: 20.01.2025)
2. Постанова Верховного Суду від 30 жовтня 2018 року у справі № 559/1037/16-к, провадження № 51-3612км18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77654034> (дата звернення: 20.01.2025)
3. Макаренко А. С. Суддівський розсуд при призначенні покарання в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2012. 264 с.
4. Постанова Верховного Суду від 22 березня 2018 року у справі № 207/5011/14-к, провадження № 51-1985 км 18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73001386> (дата звернення: 20.01.2025)
5. Іскендеров Ф. Дуалізм правового визначення ознак індивідуалізації покарання: компаративний аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. № 7. 2017. С. 126–129.
6. Текст проєкту нового Кримінального кодексу України/Draft of the new Criminal Code of Ukraine. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/08/02/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-stanom-na-01-08-2024.pdf> (дата звернення: 20.01.2025)
7. Хильченко (Макаренко) А.С. Принцип пропорційності при призначенні покарання та звільненні від його відбування в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 7/2024. с. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/90>
8. Постанова ККС ВС від 08.04.2021, справа № 748/963/20, провадження № 51-134км21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96281953> (дата звернення: 20.01.2025)
9. Бережнюк В. М. Поняття та загальні критерії індивідуалізації покарання при призначенні покарання за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / В. М. Бережнюк. Львів, 2021. 225 с.
10. Постанова ККС ВС від 20 листопада 2018 року у справі № 234/10174/16-к, провадження № 51-1345км18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78044732> (дата звернення: 20.01.2025)
11. Постанова ККС ВС від 20.06.2018 у справі № 566/606/15-к, провадження № 51-1272зпв18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74842734> (дата звернення: 20.01.2025)
12. Постанова ККС ВС від 24.01.2024 у справі № 346/1286/23, провадження № 51-6449км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116607237> (дата звернення: 20.01.2025)
13. Постанова ККС ВС від 27.04.2023 у справі. URL: № 725/2953/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110569387> (дата звернення: 20.01.2025)
14. Постанова ККС ВС від 29 січня 2024 року у справі № 183/184/23. провадження № 51-5942км23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116705036> (дата звернення: 20.01.2025)
15. Бабанли Р. Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернівці: Десна Поліграф, 2019. 488 с.
16. Бережнюк В.М. Досудова доповідь служби пробації як передумова для індивідуалізації покарання під час його призначення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 41. Том 2. С. 65–68

17. Туляков В. О. Жерти правопорушень як суб'єкти кримінальних правовідносин. *Європейські орієнтири розвитку України*: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів: матеріали Між-нар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квіт. 2024 р.) / НУ «ОЮА»; за заг. ред. С. В. Ківалова; відп. за вип. М. Р. Аракелян. Одеса: Фенікс, 2024. С. 349–353. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28623> (дата звернення: 20.01.2025)

18. Пеналізаційна практика у європейському кримінальному дискурсі: навчальний посібник / Туляков Вячеслав Олексійович, Іскендеров Фірдовсі Шопан-огли, Хильченко Анастасія Сергіївна. Одеса: Гельветика, 2020. 116 с.

19. Кримінальна політика у сфері покарань = Criminal Policy in the Sphere of Sentencing / Б. М. Головкін, В. О. Туляков, В. М. Бурдін, М. В. Романов, І. З. Сень, А. С. Хильченко (Макаренко); тех. ред. Ю. Д. Батан; за ред. Б. Головкіна, Г. Шмельцер. Одеса: Гельветика, 2022. 209 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.24889> (дата звернення: 20.01.2025)

20. Постанова ОП ККС ВС від 15.01.2024 у справі № 722/594/22, провадження № 51-3186кмо22. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/116446106> (дата звернення: 20.01.2025)

Анотація

Хильченко (Макаренко) А. С. Зміст та складові індивідуалізації як принципу призначення покарання. – Стаття.

Стаття присвячена вивченню принципу індивідуалізації у кримінальному правозастосуванні. Досліджується зміст цього принципу, його складові, критерії щодо інституту призначення покарання. Аналізується взаємозв'язок принципу індивідуалізації з принципом пропорційності та справедливості у призначенні покарання. Доведено, що принципи призначення покарання спрацьовують не самі по собі, а лише у тісному взаємозв'язку одне з одним. При цьому, будучи елементами теоретико-правової парадигми призначення покарання, чітко дотримання одного з принципів є запорукою виконання всіх інших. Принцип пропорційності призначення кримінально-правової міри необхідно віднести до самостійного принципу кримінального правозастосування. Принцип індивідуалізації покарання забезпечується через врахування критеріїв пропорційного та справедливого покарання. Справедливе покарання базується на врахуванні принципу гуманізму у пеналогічній практиці. При визначенні правової природи індивідуалізації покарання необхідно керуватися плюралістичним методом та розуміти, що індивідуалізація є багатоаспектним явищем. Виділяється статична та динамічна компонента принципу індивідуалізації. Статична компонента – це є константа змісту принципу індивідуалізації, досліджена, вивчена та апробована на практиці. Це є проявом перманентності у всій теоретико-методологічній парадигмі призначення покарання. З метою унормування правозастосовної практики видається доцільним сформування чітких критеріїв врахування принципу індивідуалізації. Такі критерії можуть і повинні бути розроблені крізь призму засад (правил) призначення покарання як більш конкретні вказівки/«інструкції» щодо того що потрібно розуміти під конкретним положенням закону. Крім цього, такі критерії, що можуть бути стандартизовані, є доцільним закріпити у самому кримінальному законі. Динамізм принципу індивідуалізації покарання повинен проявитися саме у розробці та апробації додаткових критеріїв, що відповідатиме концепту кримінально-правової політики на певний час. Це є проявом темпоральності у теоретико-методологічній парадигмі призначення покарання. І ця темпоральність повинна проявлятися у розробці варіабельних критеріїв.

Ключові слова: принципи кримінального права, критерії обрання міри кримінально-правового впливу, статична компонента, динамічна компонента, перманентність, темпоральність.

Summary

Khylichenko (Makarenko) A. S. The content and components of individualization as a principle of sentencing. – Article.

The article is devoted to the study of the principle of individualization in criminal law enforcement. The content of this principle, its components, criteria for the institution of sentencing are investigated. The author analyzes relationship between the principle of individualization and the principle of proportionality and justice in sentencing. It is proved that the principles of sentencing do not work on their own, but only in close relationship with each other. At the same time, being elements of the theoretical legal paradigm of sentencing, strict adherence to one of the principles is the key to the fulfillment of all others. The principle of proportionality of the appointment of a criminal law measure should be attributed to an independent principle of criminal law enforcement. The principle of individualization of punishment is ensured by taking into account the criteria of proportional and fair punishment. Fair punishment is

based on consideration of the principle of humanism in penological practice. In determining the legal nature of the individualization of punishment, it is necessary to be guided by a pluralistic method and to understand that individualization is a multidimensional phenomenon. The static and dynamic component of the individualization principle is distinguished. A static component is a constant of the individualization principle, which is investigated, studied and tested in practice. This is a manifestation of permanence in the entire theoretical and methodological paradigm of sentencing. In order to normalize law enforcement practice, it seems appropriate to form clear criteria for taking into account the principle of individualization. Such criteria can be and should be developed through the prism of the principles (rules) of sentencing as more specific instructions regarding what should be understood by a specific provision of the law. In addition, such criteria, which can be standardized, should be enshrined in the criminal law itself. The dynamism of the principle of individualization of punishment should manifest itself precisely in the development and testing of additional criteria that will correspond to the concept of criminal legal policy for a certain time. This is a manifestation of temporality in the theoretical and methodological paradigm of sentencing. And this temporality should manifest itself in the development of variable criteria.

Key words: principles of criminal law, criteria for measure of criminal legal influence, a static component, a dynamic component, permanence, temporality.